

Folkhälsomyndigheten

Nationella folkhälsoenkäten – Hälsa på lika villkor?

Folkhälsomyndigheten gör löpande en nationell studie om befolkningens hälsa. Undersökningen genomfördes för första gången 2004 och är ett fortlöpande samarbetsprojekt mellan Folkhälsomyndigheten och Sveriges landsting/regioner. För åren 2004 till 2016 gjordes undersökningen årligen, från och med 2016 görs den vartannat år. Från 2018 års undersökning och framåt omfattas urvalet av 40 000 personer, 16–84 år, tidigare var urvalet 20 000 personer. Statistiska centralbyrån (SCB) anlitas för att genomföra undersökningen och urvalspersonerna erbjuds även sedan 2007 års undersökning att besvara enkäten via webben. År 2012 fanns webbenkäten även på engelska och år 2014 fanns webbenkäten på engelska och finska. År 2015 och framåt har webbenkäten funnits på engelska.

Följer hur befolkningen mår

Undersökningen är frivillig och görs i syfte att visa hur befolkningen mår samt att följa förändringar i hälsa över tid som en del i uppföljningen av folkhälsopolitiken. Resultaten används som underlag för analyser och beslut i en mängd olika sammanhang, både nationellt och regionalt.

Det nationella urvalet

Det nationella urvalet görs som ett obundet slumpmässigt urval från SCB:s Register över totalbefolkningen (RTB), bestående av 40 000 personer i åldern 16–84 år. Inför varje omgång inbjuds landsting och regioner att delta med tilläggsurval till enkäten, se nedan under Tilläggsurval.

Uppgifterna som lämnas är skyddade av sekretesslagen samt personuppgiftslagen. Det innebär att de som arbetar med undersökningen har tystnadsplikt och att enskilda individers svar inte kan urskiljas i resultaten.

Tabell 1. Urval och svarsfrekvens 2004-2014.

Urval	År	Totalt antal svar		Bortfall	
		Antal	Procent	Antal	Procent
20 000	2004	12 166	60,8	7 838	39,2
10 000	2005	6 024	60,3	3 965	39,7
10 000	2006	5 995	60,1	3 973	39,9
10 000	2007	5 738	57,5	4 233	42,5
20 000	2008	11 118	55,7	8 839	44,3
20 000	2009	10 373	52,1	9 545	47,9
20 000	2010	10 067	50,6	9 841	49,4
20 000	2011	9 764	49,0	10 181	51,0
20 000	2012	9 855	49,4	10 095	50,6
20 000	2013	9 745	48,8	10 213	51,2
20 000	2014	9 588	48,1	10 343	51,9
20 000	2015	9 728	48,8	10 204	51,2
20 000	2016	9 384	47,0	10 575	53,0
40 000	2018	16 756	42,1	23 075	57,9

Frågeformuläret

Formuläret omfattar numera 64 frågor och är 13 sidor långt. Varje enskilt landsting eller region har ett eget introduktionsbrev till enkäten och frågorna i enkäten har tagits fram i samarbete med landsting och regioner. Dokumentation över frågornas ursprung och kvalitet finns beskrivet i rapporten ”Syfte och bakgrund till frågorna i nationella folkhälsoenkäten”. De flesta frågorna är fasta och återkommande men frågor kan i angelägna fall ersättas med andra om dessa är av dokumenterad god kvalitet och har nationell bäring.

Folkbokföringsuppgifter

För att minska antalet frågor i enkäten hämtas folkbokföringsuppgifter såsom civilstånd, födelseland, medborgarskap och invandringsår från SCB:s register över totalbefolkningen. Dessutom hämtas uppgifter om utbildningsnivå från utbildningsregistret samt uppgifter om inkomster, bidrag, sjuk- eller aktivitetsersättning och ålderspension från inkomst- och taxeringsregistret. Från och med år 2015 och framåt hämtas även information om sjukskrivning från Försäkringskassan och eventuell vård, läkemedelsanvändning och dödsorsaker från Socialstyrelsens register.

Uppräkning med vikter

Resultaten som redovisas är viktade efter befolkningen vilket möjliggör att resultat kan redovisas för hela populationen och inte bara för personerna i urvalet. Vikterna läggs på svarsfilen som en egen variabel och ska användas vid framställning av tabeller och diagram, samt vid beräkning av statistiska mått.

Bortfallsanalys

Under 2009 pågick en bortfallsanalys på data från äldre folkhälsoenkäter i syfte att analysera om benägenhet att svara tidigt eller sent kan ge ökad kunskap om bortfallets påverkan på resultaten. Materialet är baserat på en folkhälsoenkät i Stockholms län genomförd år 2002 och folkhälsoenkäter genomförda i Göteborg med omnejd och i Norrlandslänen år 2003. Samtliga av dessa tre enkätundersökningar innehöll en bortfallsuppföljning. Ett urval av de frågor som ingick i enkäterna ställdes sedan till bortfallet via telefon. I Stockholm har även en bortfallsuppföljning gjorts på folkhälsoenkäten år 2006.

Sammantaget visade bortfallstudien att inga statistiskt säkerställda förändringar i resultat, i form av andelar som svarat på specifika svarsalternativ, kan ses då fler och fler svarar. Bortfallet tycks inte ha ett avvikande svarsmönster gentemot de som svarat på enkäten. Detta har säkert bidragit till att kalibreringsvikterna har kunnat kompensera för bortfallet på ett tillfredsställandesätt. De hjälpvariabler som använts för att skapa kalibreringsvikter tycks ha fungerat väl.

Kostnader

Samtliga fasta kostnader betalas av Folkhälsomyndigheten och de landsting och regioner som deltar med tilläggsurval betalar den marginalkostnad som detta innebär. Den totala kostnaden per urvalsperson påverkas av frågeformulärets omfattning och tilläggsurvalens storlek.

Undersökningen genomförs som en postenkätundersökning kombinerad med webbenkät med ett förbrev och två skriftliga påminnelser och ett tack och påminnelsekort.

Tilläggsurval

Varje år inbjuds landsting och regioner att delta med tilläggsurval till enkäten. De lokala aktörerna ansvarar själva för sina tilläggsurval och för sina egna analyser av materialet. Tilläggsurvalen görs enligt de önskemål som deltagande landsting och regioner framfört i skriftliga beställningar till SCB. De regionala resultat som redovisas av Folkhälsomyndigheten är ett medelvärde från det nationella urvalet med glidande fyra års medelvärden.

Åren 2006–2008, 2010–2012, 2014–2015 och 2018 hade ett eller flera deltagande landsting och regioner önskemål om att ha med andra enkätfrågor än vad som fanns i nationella folkhälsoenkäten, varpå de hade en egen enkät, här kallad tilläggsenkät. Det har tidigare bedömts att tilläggsenkäten och nationella enkäten är jämförbara och att data kan slås samman från de två enkäterna för en gemensam resultatpresentation. År 2011 däremot var det fler frågor som inkluderats i tilläggsenkäten, med så kallad insprängd placering, och fler frågor som exkluderades från tilläggsenkäten än tidigare år. Det befarades att tilläggsenkäten skulle bli alltför olik nationella enkäten och därmed inte kunde användas i en gemensam resultatpresentation. För att kunna utreda detta deltog Västra Götaland (VG) med 20 procent av sitt urval i nationella folkhälsoenkäten och 80 procent av sitt urval i tilläggsenkäten.

En jämförande analys visade att för majoriteten av frågorna var andelarna samma eller så var skillnaden så pass liten (en eller två procentenheter) att den inte var statistiskt säkerställd. För ett flertal av frågorna var dock skillnaderna betydande och uppgick ibland till fem-sex procentenheter och skillnaden var då statistiskt säkerställd. Att använda data från tilläggsenkäten tillsammans med nationella folkhälsoenkäten bedöms ändå som bättre då det ger ett större dataunderlag, än att utesluta tilläggsenkäten.

År 2012 och framåt var tilläggsenkäten utformad så att tilläggsfrågorna kom i slutet av enkäten, det vill säga efter ordinarie enkätfrågor för att inte störa de nationella enkätfrågorna.

Folkhälsomyndigheten

Tabell 2. Medverkande lokala aktörer 2004–2018.

Lokal aktör	År													
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2018
Stockholms läns landsting								Ja						Ja
Uppsala läns landsting									Ja					
Södermanlands läns landsting									Ja					
Region Östergötland					Ja	Ja		Ja		Ja	Ja		Ja	Ja
Region Jönköpings län		Ja			Ja	Ja				Ja				
Region Kronoberg	Ja					Ja					Ja			Ja
Kalmar läns landsting		Ja			Ja				Ja					Ja
Blekinge läns landsting		Ja			Ja			Ja			Ja			Ja
Region Skåne														
Region Halland	Ja					Ja					Ja			Ja
Västra Götalandsregionen	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja			Ja				Ja		Ja
Värmlands läns landsting													Ja	Ja
Region Örebro län									Ja				Ja	
Västmanlands läns landsting									Ja				Ja	Ja
Dalarnas läns landsting	Ja				Ja		Ja				Ja			Ja
Region Gävleborg	Ja			Ja			Ja				Ja			Ja
Västernorrlands läns landsting			Ja				Ja				Ja			Ja
Region Jämtland Härjedalen			Ja				Ja				Ja			Ja
Västerbottens läns landsting			Ja				Ja				Ja			Ja
Norrbottnens läns landsting			Ja				Ja				Ja			Ja
Region Gotland			Ja			Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Göteborgs stad	Ja					Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja		Ja	
Jönköpings kommun						Ja								

Ja= Deltagit med tilläggsurval detta år.